

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕЯКИХ МАЙНОВИХ ПРАВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Наукові праці МАУП, 2014, вип. 43(4), с. 75–79

Розглянуто особливості правового регулювання деяких майнових прав у сфері інтелектуальної власності. Проаналізовано нинішній стан справ стосовно правомочності суб'єктів інтелектуальної власності відповідно до чинного законодавства.

Формування інформаційного суспільства передбачає зростання ролі знань та інформації як основних ресурсів, раціональне використання яких є об'єктивною умовою підвищення ефективності господарської діяльності. За таких умов розвиток інтелектуальної власності дедалі більше ставатиме запорукою сталого економічного зростання, адже у процесі всеосяжної інтелектуалізації економіки інтелектуальна власність перетворюється на рушійну силу ефективного розвитку суспільства, а інтелектуальна діяльність набуває статусу пріоритетної стратегічної діяльності. У провідних країнах світу тенденції розвитку суспільства все частіше розглядаються через призму ролі інтелектуальної діяльності в господарській діяльності. Не в останню чергу це зумовлено тим, що, на відміну від природних ресурсів, інтелектуальні — практично невичерпні. Все очевиднішим стає нерозривність взаємозв'язку забезпеченості високого рівня життя прийдешніх поколінь з розвитком інтелектуальної діяльності й запровадженням дієвого механізму охорони прав та інтересів усіх суб'єктів права інтелектуальної власності з боку держави. Водночас вітчизняне законодавство у сфері регулювання відносин інтелектуальної власності все ще містить велику кількість прогалин.

У вітчизняній правовій науці проблеми інтелектуальної власності розглядалися

здебільшого фахівцями з цивільного права, такими як С. М. Клейменова, О. М. Мельник, О. А. Підпригора, О. О. Підпригора, Н. Е. Яркіна. Не залишили поза увагою питання інтелектуальної власності деякі представники науки адміністративного права і процесу, теорії та історії держави і права, зокрема Н. П. Дригаль, Г. В. Корчевний. Водночас навчальна та наукова література з господарського права майже не містить інформації щодо інтелектуальної власності. Наразі існує гостра потреба вдосконалення законодавства в зазначеній сфері, що потребує попереднього детального наукового опрацювання проблематики права інтелектуальної власності.

Виявимо на основі аналізу чинного законодавства у сфері регулювання майнових прав на деякі види інтелектуальної власності прогалини у згаданому законодавстві та сформуємо пропозиції щодо усунення цих недоліків.

Відповідно до ст. 190 Цивільного кодексу України “майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Майнові права є неспоживною річчю. Майнові права визнаються речовими правами” [1]. Звертаючи увагу на майнові права у сфері інтелектуальної власності, ми неодмінно відштовхуємось від поняття суб'єкта інте-

лектуальної власності. Визначення терміна “суб’єкт господарювання” міститься в науковій літературі з господарського права. Так, Л. А. Жук, І. Л. Жук та О. М. Неживець зазначають, що суб’єкти господарського права — це учасники господарських правовідносин, які на основі юридично відособленого майна безпосередньо здійснюють передбачену законодавством і статутом господарську чи управлінську діяльність [2, 9–10]. О. М. Вінник пише, що суб’єкти господарського права (господарських правовідносин) — це учасники господарських правовідносин, що безпосередньо здійснюють господарську діяльність або управляють такою діяльністю, створені у встановленому законом порядку, мають необхідне для здійснення такої діяльності майно і володіють господарською правосуб’єктністю [3, 59]. В. С. Щербина [4, 95], пропонуючи визначення суб’єкта господарювання, апелює до ч. 1 ст. 55 Господарського кодексу України, визначаючи суб’єктами господарювання учасників господарських правовідносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов’язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов’язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством. Предметом правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності виступають майнові та особисті немайнові відносини, що складаються у сфері інтелектуальної діяльності на господарсько-правових засадах [5]. Особливості використання об’єкта права інтелектуальної власності визначаються Цивільним кодексом України та іншими законами. Господарський кодекс України подібної статті, з урахуванням особливостей використання об’єктів інтелектуальної діяльності господарюючими суб’єктами, не містить. Відповідно, особа, яка має виключне право дозволяти використання об’єкта права інтелектуальної власності, може використовувати цей об’єкт на власний розсуд за умови додержання при цьому прав інших осіб. Використання об’єкта права інтелектуальної власності іншою осо-

бою здійснюється з дозволу особи, яка має виключне право дозволяти використання об’єкта права інтелектуальної власності, крім випадків правомірного використання без такого дозволу, передбачених Цивільним кодексом України та іншими законами. Загальні умови надання дозволу (видачі ліцензії) на використання об’єкта права інтелектуальної власності можуть бути визначені ліцензійним договором, який укладається з додержанням вимог Цивільного кодексу України та інших законів.

Ще однією істотною законодавчою прогалиною є відсутність врегульованості Господарським кодексом України правомочностей щодо використання винаходу, корисної моделі та промислового зразка. Як наслідок, відносини суб’єкта господарювання, що є роботодавцем для винахідника (винахідників) або автора (авторів) об’єктів щодо прав на одержання патенту і права використання зазначених об’єктів інтелектуальної власності, регулюються лише Цивільним кодексом України. Так, ст. 463 гл. 39 “Суб’єкти права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок” Цивільного кодексу України [1] передбачає, що суб’єктами права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок є: винахідник, автор промислового зразка; інші особи, які набули прав на винахід, корисну модель та промисловий зразок за договором чи законом. Аналізуючи суб’єкти інтелектуальної власності з позиції господарського права, можна дійти висновку, що Господарський кодекс України було б доцільно доповнити статтею “Суб’єкти права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок в господарській діяльності” у такій редакції:

1. Суб’єктами права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок є:

- винахідник, автор корисної моделі, автор промислового зразка;
- суб’єкти цього права згідно із законом або договором.

2. Суб’єктами права інтелектуальної власності є фізичні та юридичні особи, які самі не

створювали об'єктів права інтелектуальної власності, але вони стали суб'єктами цього права згідно із законом або договором, а також держава (роботодавці, заявники, правонаступники).

До майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок за цивільним законодавством [1] належать: право на використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка; виключне право дозволяти використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка (видавати ліцензії); виключне право перешкоджати неправомірному використанню винаходу, корисної моделі, промислового зразка, у тому числі забороняти таке використання; інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок належать володільцю відповідного патенту, якщо інше не встановлено договором чи законом. Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок є чинними з дати, наступної за датою їх державної реєстрації, за умови підтримання чинності цих прав відповідно до закону. Законом можуть бути встановлені умови тимчасової чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід. Використанням винаходу, корисної моделі чи промислового зразка у сфері господарювання є: виготовлення, пропонування для продажу, запровадження в господарський (комерційний) обіг, застосування, ввезення чи зберігання із зазначеною метою продукту, що охороняється відповідно до закону; застосування способу, що охороняється відповідно до закону, або пропонування його для застосування в Україні за умов, передбачених Цивільним кодексом України; пропонування для продажу, запровадження в господарський (комерційний) обіг, застосування, ввезення чи зберігання із зазначеною метою продукту, виготовленого безпосередньо способом, що охороняється відповідно до закону [1].

Будь-яка особа, відповідно до Цивільного кодексу України [1], яка до дати подання заявки на винахід, корисну модель, промис-

ловий зразок або, якщо було заявлено пріоритет, до дати пріоритету заявки в інтересах своєї діяльності добросовісно використала винахід, корисну модель, промисловий зразок в Україні або здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, має право на безоплатне продовження такого використання або використання, яке передбачалося зазначеною підготовкою (право попереднього користувача). Право попереднього користувача може передаватися або переходити до іншої особи тільки разом із підприємством чи діловою практикою або з тією частиною підприємства чи ділової практики, в яких було використано винахід, корисну модель, промисловий зразок або здійснено значну і серйозну підготовку для такого використання.

Суб'єктам господарювання, згідно з Господарським кодексом України [5], належить право попереднього використання винаходу, корисної моделі чи промислового зразка за умов, передбачених Цивільним кодексом України. Було б доцільно прописати дані права суб'єктів господарювання з урахуванням господарського законодавства, наприклад, доповнити право володільця патенту передавати свої права щодо використання винаходу, корисної моделі чи промислового зразка як внесок у статутний капітал підприємства іншими правами.

Праву інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин присвячена гл. 42 Цивільного кодексу України [1]. Так, суб'єктами права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин є: автор сорту рослин, породи тварин; інші особи, які набули майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин за договором чи законом. Проте подібна стаття відсутня в Господарському кодексі України, який варто було б доповнити статтею "Суб'єкти права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин у господарській діяльності" у редакції:

1. Суб'єктами права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин є:

- автор сорту рослин, породи тварин;
- суб'єкти цього права згідно із законом або договором.

2. Суб'єктами права інтелектуальної власності є фізичні та юридичні особи, які самі не створювали об'єктів права інтелектуальної власності, але вони стали суб'єктами цього права згідно із законом або договором, а також держава (роботодавці, заявники, правонаступники).

До майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин, засвідчених патентом, відповідно до Цивільного кодексу України належать: право на використання сорту рослин, породи тварин, придатних для поширення в Україні; виключне право дозволяти використання сорту рослин, породи тварин; виключне право перешкоджати неправомірному використанню сорту рослин, породи тварин, у тому числі забороняти таке використання; інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом [1]. При цьому відносини, що виникають у зв'язку з реалізацією у сфері господарювання прав на сорти рослин та породи тварин, зовсім не врегульовані господарським законодавством. Так, згідно зі ст. 156 Господарського кодексу України лише зазначено, що правила, які застосовуються до регулювання відносин, що виникають у зв'язку з реалізацією у сфері господарювання прав щодо використання винаходу, корисної моделі чи промислового зразка, також застосовуються до регулювання відносин, що виникають у зв'язку з реалізацією у сфері господарювання прав на сорти рослин та породи тварин [5]. Проте з урахуванням зовсім різної природи таких об'єктів, як винахід, корисна модель, промисловий зразок, з одного боку, та сорт рослин, порода тварин — з другого, регулювання відносин, що виникають у зв'язку з реалізацією у сфері господарювання прав на них, повинно

здійснюватися по-різному. Поза сумнівом, в Господарському кодексі України необхідно передбачити статтю “Правомочності щодо реалізації у сфері господарювання прав на сорти рослин та породи тварин”.

Отже, чимала кількість питань щодо майнових прав інтелектуальної власності на сьогодні в тих чи інших межах визначається цивільним законодавством і водночас зовсім не врегульована господарським законодавством. До таких питань належать: загальні особливості використання об'єкта права інтелектуальної власності; правомочності щодо використання винаходу, корисної моделі та промислового зразка; відносини, що виникають у зв'язку з реалізацією у сфері господарювання прав на сорти рослин та породи тварин. Упровадження запропонованих змін до чинного господарського законодавства дасть можливість істотно покращити регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // ВВР України. — 2003. — № 40–44. — Ст. 356 (зі змінами).
2. Жук Л. А. Господарське право: Навч. посіб. / Л. А. Жук, І. Л. Жук, О. М. Неживець. — К.: Кондор, 2007. — 400 с.
3. Вінник О. М. Господарське право: Курс лекцій / О. М. Вінник. — К.: Атіка, 2004. — 624 с.
4. Щербина В. С. Господарське право: Підручник. — 3-тє вид., переробл. і допов. / В. С. Щербина. — К.: Юрінком Інтер, 2007. — 656 с.
5. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // ВВР України. — 2003. — № 18, № 19–20, № 21–22. — Ст. 144 (зі змінами).

Запропоновано внесення низки змін та доповнень до чинного законодавства щодо правомочності суб'єктів господарювання у сфері інтелектуальної власності, у тому числі майнових прав, визначено проблемні моменти і прогалини в нормативно-правових актах, що потребують подальшого опрацювання.

Предложено внесение ряда изменений и дополнений в действующее законодательство относительно правомочности субъектов хозяйствования в сфере интеллектуальной собственности, в том числе имущественных

прав, определены проблемные моменты и пробелы в нормативно-правовых актах, которые требуют дальнейшей обработки.

The author suggests a number of changes and additions to the existing legislation regarding the eligibility of entities in the field of intellectual property, including property rights, identify problem points and gaps in the legal acts, which require further processing.

Надійшла 28 жовтня 2014 р.